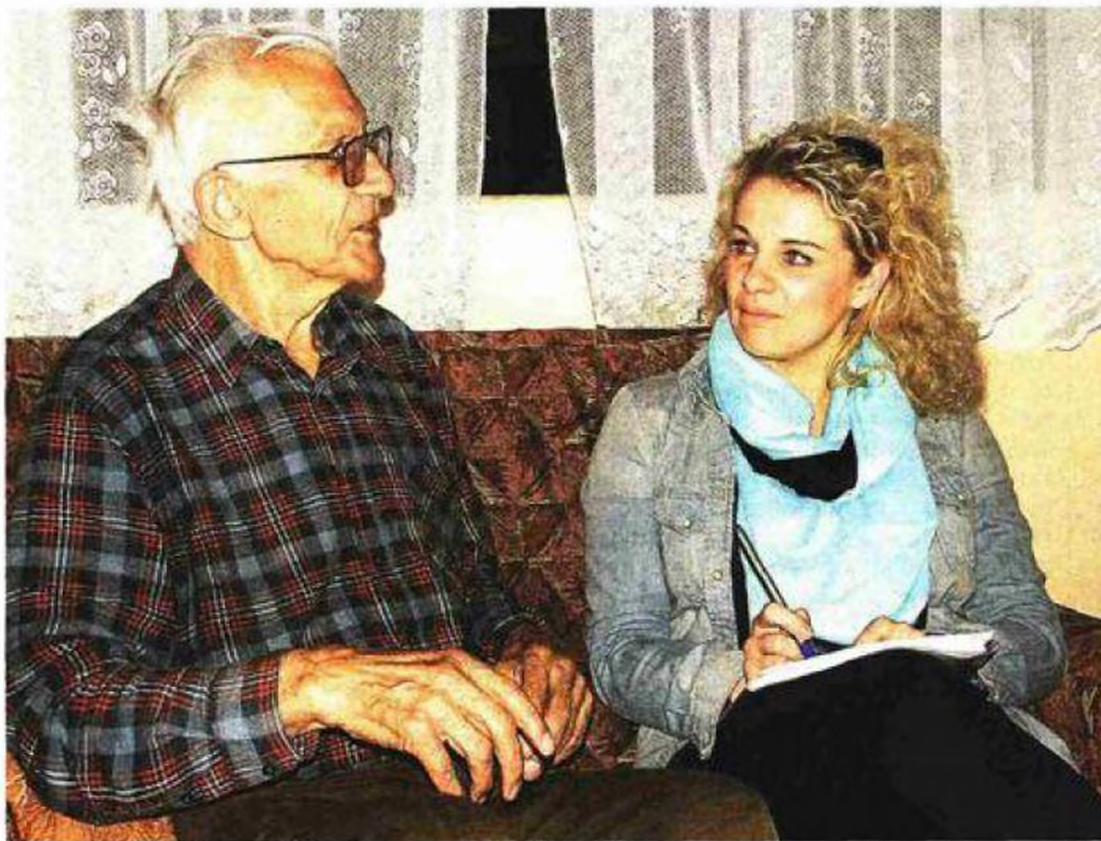

Govornici i ispitivači gorskokotarske gov

Bez susretljivih ljudi Liča, Mrkoplja i Sungera koji su koncentrirano odgovorila na mnogobrojna pitanja ne bi bilo ni moje doktorske disertacije. Dokle god je govornik entuzijasta, s jedne i druge strane, ispitivača i ispitanika, naši će gorskokotarski govori ostati zaštićeni, zaključuje Crnić Novosel

Dijalektološka istraživanja nisu moguća bez izvornih govornika

ka toga malog prostora mijenjala, najviše nauštrb čakavskih govora. Zato Gorani danas govore peterima dijalektima svih triju hrvatskih narječja: kajkavskim goranskim dijalektom, srednjočakavskim ikavsko-ekavskim dijalektom, sjevernočakavskim ekavskim dijalektom, novoštokavskim ikavskim i istočnohercegovačkokrajiškim dijalektom. Tako izdefinerirani goranski dijalektni prostor ima više unutarnjih podtipova: svi su dijalekti dalje podijeljeni na istočni i zapadni tip, a osim toga uočava se i konfesionalna podijeljenost govornika različitih dijalekata: štokavci ijekavci pripadaju pravoslavnoj sferi, a ostali – kajkavci, čakavci i štokavci ikavci – su rimokatolici, napominje riječka dijalektologinja dodajući da je zanimljivo da čakavskim ekavskim dijalektom govore samo u Mrzloj Vodici, a u selu Stari Laz registrirani su i kajkavci, i čakavci, i štokavci.

Poddijalektne skupine

Karolina KRIKŠIĆ

Činjenica da se na nevelikom području Gorskog kotara govore sva tri narječja hrvatskog jezika, predstavlja veliki izazov dijalektolozima, a pridoda li tome još i goransko podrijetlo, ne čudi da je Mirjana Crnić Novosel za temu nedavno obranjene doktorske disertacije odabrala upravo goranske govore. Naime, akademski stupanj doktorice znanosti iz znanstvenog područja humanističke znanosti, znanstvenog polja filologija, znanstvene grane kroatistika Crnić Novosel dobila je obranom disertacije na temu »Štokavski ikavski govori u Gorskome kotaru (fonološki i morfološki aspekt)« čime je potvrdila da odabir dijalektološke teme za diplomski rad za kraju fakultetskog obrazovanja nije bio slučajan.

– Moj se interes za gorskokotarske štokavske ikavske govore pojavio još na dodiplomskome studiju kada sam birala temu diplomskoga rada. Prije svega potaknula me činjenica da su u tronarječnome Gorskome kotaru svoje mjesto u svega tri punkta pronašli štokavci ikavci, međusobno udaljeni tek dvadesetak kilometara, s tim da su Mrkopalj i Sunger susjedna mjesta. Činjenica da su neki istraživači ta tri sustava nazvali istim govornim tipom (tzv. mrkopaljsko-lički tip), a drugi utvrdili da u Mrkoplju i Sungeru uz štokavski supostoji i čakavski sustav, no ne i u Liču, bila mi je motivacija za daljnje istraživanje. Osim toga, bilo mi je zanimljivo kako su stanovnici toga područja svjesni te međusobne diferencijacije, i s druge strane, kako susjedni gorsko-

kotarski i primorski čakavci, koji zaokružuju područje Gorskoga kotara, nerijetko Mrkopaljce i Sungerčane doživljavaju kao govornike bliske čakavskomu izričaju, govori dr. sc. Mirjana Crnić Novosel, koja je zanimanje profesorice hrvatskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Rijeci stekla obranom diplomskog rada na temu »Govor Mrkoplja«.

– Budući da mi je otac bio podrijetlom iz Mrkoplja te da i dan danas tamo imam živuću najbližu rodbinu, izabirući temu diplomskoga rada iz dijalektologije, odlučila sam se za opis govora mojih djedova, koji je dotad bio samo parcijalno istražen, a meni iznimno zanimljiv, objašnjava nam mlada dijalektologinja.

Neautohtoni govori

Baš kao što i stoji u naslovu,

” Nastavit ću s istraživanjem, kako ih volim nazvati, »svojih« štokavskih ikavskih govora jer istraživanje mjesnih govora uvijek zahtijeva novu analizu na novoj razini

njezina doktorska disertacija obuhvaća fonološki i morfološki opis govora u mjestima Lič, Mrkopalj i Sunger, tj. govora kojima Mrkopaljci, Sungerčani i Ličani posve izolirano od ostalih štokavaca ikavaca govore na uskome području Gorskoga kotara.

– Riječ je o neautohtonim gorskokotarskim govornicima čiji

su govornici u povijesnim zbivanjima od 16. st. nadalje pod osmanlijskom invazijom napustili svoje nekadašnje stanište i naselili područje Gorskoga kotara. Prema jezičnim činjenicama koje razdjeljuju ova tri sustava, jasno je da im prvotna postojbina nije bila ista, pojašnjava Mirjana Crnić Novosel ističući gorskokotarske lingvističke specifičnosti.

– Na lingvističkoj karti Hrvatske posebno mjesto zauzima područje Gorskoga kotara s obzirom na to da su na uskome prostoru zastupljena sva tri hrvatska narječja. Najbrojniji su među njima kajkavski govori, koji zauzimaju 70-ak posto gorskokotarskoga područja, potom štokavski 20-ak posto, zatim čakavski samo 10-ak posto. Takva je raznovrsnost posljedica seobnih kretanja kroz povijest, zbog kojih se dijalektna sli-

Poddijalektne skupine

Govoreći o značajkama štokavskoga ikavskog dijalekta štokavskoga narječja, naša sugovornica ističe da taj dijalekt prostire u Republici Hrvatskoj i izvan njezinih granica, ponajviše u susjednoj Bosni i Hercegovini te da ga novoštokavskim dijalektom čine inovacije u deklinaciji i naglasnome sustavu. Naime, prema njezinim riječima, ikavski je prema kriteriju jata (bilo mliko, lipo vrime, vidit, živit), a dijelom je štakavski (štap, dvorište, ognjište), dijelom šćakavski (šćap, dvorišće, ognjišće) prema suglasničkom kriteriju. Imajući to u vidu, štokavci ikavci u Gorskome kotaru dijele se na dvije poddijalektne skupine: štakavce u Liču i šćakavce u Mrkoplju i Sungeru. I po drugim se zabilježenim značajkama ovi sustavi međusobno razlikuju, a istodobno vezuju za ostale štokavske

Mirjana Crnić Novosel zahvalna je svim ispitanicima na susre

arali na moja takvih atarski govori

ikavske ili čakavske sustave. Za potrebe doktorske disertacije dr. sc. Mirjana Crnić Novosel provodila je terensko istraživanje na području Liča, Mikoplja i Sungera.

Bilo je to u razdoblju od 2008. do 2015. godine, dakako, ne istim intenzitetom i u različitim intervalima. Na početku je trebalo izvršiti preliminarno istraživanje svih triju govora, potom sastaviti usmjereni upitnik pomoću kojeg su se ispituivale fonološke i morfološke značajke relevantne za analizu, a zatim je u zadnjem dijelu isplivavanja trebalo potvrditi ili opovrgnuti neke jezične činjenice koje nisu bile potpuno transparentne. Sam boravak na terenu nije uvijek ugodan i lagan, osobito na samome početku dok se traže govornici koji moraju biti izvorni, a uz to i raspoloženi za razgovor s ispitivačem. Uspostava komunikacije dodatno je otežana obostranim nepovjerenjem, no nakon tih prvih trenutaka upoznavanja već postaje lakše i ugodnije, i jednima, i drugima, govori nam Crnić Novosel osvrćući se i na sve izraženiji trend izumiranja jezika.

Riječki IHJ

Općepoznata je pojava da danas u svijetu izumiru desetci, ako ne i stotine jezika, što predstavlja osobitu prijetnju globalnoj jezičnoj raznolikosti. Isto se odnosi i na dijalekte, a o mjesnim govorima da i ne govorimo. U Gorskoj je kotaru sve manji broj stanovnika, koji su u potrazi za boljim životnim uvjetima primotani otići iz svoga rodnog kraja. Oni svoj specifičan govor u urbanim sredinama prilagođavaju jeziku grada jer su komunikacijske situacije za upotrebu njihova »domaćeg« idiomu smanjene. U selu dakle ostaju stanovnici najstarije dobi čijim nestajanjem nestaje i govor kojim su komunicirali u svojem obi-

MJESNE GOVORE OČUVATI OD ZABORAVA

Osim štokavskih ikavskih govora, Crnić Novosel je prije nekoliko godina istraživala i zapadne čakavske govore u Gorskoj kotaru u mjestima Benkovac Fužinski, Slavica, Brestova Draga, Siari Laz i Mrzla Vodica.

Zanimalo me koliko je još govornika u tim malim, geografski izoliranim i zaboravijim mjestima te koliko se njihov govor izmijenio u odnosu na onaj zabilježen pred 20 i više godina. Pokazalo se da je izvornih govornika sve manje, oko 10-ak autohtonih u svakome mjestu, a da oni sve više mijenjaju svoj govor u korist prestižnijega štokavskoga ili tradicionalnoga administrativnoga kajkavskoga govora. Sudbina ovih govora, mogu sa sigurnošću reći, ovisi o posljednjem starijem govorniku koji nije napustio svoje mjesto stanovanja i ostal će tamo do smrti. Potom će se dijalektna karta Gorskoga kotara opet promijeniti, i to tako da će neki govori nestati. Stoga je naša dužnost, pritom mislim na dijalektologe, da popišemo i opišemo sve neistražene mjesne govore kako bismo ih, ako ih već ne možemo sačuvati od izumiranja, barem očuvali od zaborava, napominje Mirjana Crnić Novosel.

teljskom i društvenom okružju. Ako ga nisu svjesno i u kontinuitetu prenosili na svoje potomke, mladi se naraštaji neće ni sjećati govornoga izričaja svojih predaka, a kamoli govoriti ga. Govor nekoga mjesta zadržan je među onim mladima koji nisu napuštali svoje selo ili su se nakon završenoga školovanja u njega vratili. ob-

” Dražena Starčevića treba istaknuti kao jednoga od najzaslužnijih za kulturni razvoj Liča. To se osim kroz rad u navedenoj udruzi, vidi i po velikoj ljubavi i trudu što ih ulaže u prikupljanje materijala za monografiju

jašnjava naša sugovornica, vanjska suradnica na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci te djelatnica Podružnice Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje (IHJ).

Riječ je o instituciji kojom ravnava dr. sc. Željko Lozić koji je inicirao osnivanje niza podružnica, pa tako i riječke. Očekivano, riječka podružnica, osnovana prije četiri godine, surađuje s riječkim sveučilištem pa stoga ne čudi da se njezine prostorije nalaze na Odsjeku za kroatistiku Filozofskoga fakulteta u Rijeci. U suradnji sa Sveučilištem u Rijeci i kulturnim institucijama te lokalnim samoupravama, riječka podružnica IHJ-a proučava dijalektnu baštinu primorsko-goranskoga kraja te na taj način pridonosi očuvanju hrvatske jezične kulture. Voditeljica je Podružnice prof. dr. sc. Silvana Vranić s Odsjeka za kroatistiku PFRI-ja, a djelatnica dr. sc. Mirjana Crnić Novosel koja ističe izvrsnu suradnju s Kulturno-povijesnom zbirkom Lič.

Nastavak istraživanja

Krajem ove ili početkom sljedeće godine trehala bi biti

tiskana monografija mjesta Lič koju priređuje gospodin Dražen Starčević, jedini od osnivačela Kulturno-povijesne zbirke Lič, koja djeluje u okviru Etnografske udruge sv. Juraj u Liču. Upravo Dražena Starčevića treba istaknuti kao jednoga od najzaslužnijih za kulturni razvoj toga maloga gorskokotarskog mjesta. To se osim kroz rad u navedenoj udruzi, vidi i po velikoj ljubavi i trudu što ih ulaže u prikupljanje materijala za spomenutu monografiju, ali i u uspostavljanje suradnje sa stručnjacima koji svojim priložima sudjeluju u izradi monografije. Da je tomu tako, potvrđuje njegova beziznimna uključenost, nautrib svoga slobodnog vremena, u pronalazak izvornih govornika ličkoga kraja koji su mi u trenutecima prikupljanja grade bili prijeko potrebni. Stoga koristim ovaj prostor da mu od srca zahvalim, ističe Crnić Novosel zahvaljujući i onima bez kojih ne bi bilo njezine doktorske disertacije.

To su, dakako, dragi i susretljivi ljudi Liča, Mikoplja i Sungera koji su me strpljivo i s mnogo entuzijazma primali višekratno u svoje domove i koncentrirano odgovarali na moja mnogobrojna pitanja. Neizmjerno zahvalu dugujem i nedavno preminulomu gospodinu Ivanu Starčeviću Firiću iz Liča, bez čijih bi dosjetki, mudrih izreka i objašnjenja mnogobrojnih riječi iz ličkoga kraja moja radnja bila osiromašena. Dokle god je takvih entuzijasta, s jedne i druge strane, ispitivača i ispitanika, naši će gorskokotarski govori ostati zaštićeni, zaključuje naša sugovornica najavljujući svoja daljnja dijalektološka istraživanja.

Svakako ću nastaviti s istraživanjem, kako ih volim nazvati »svojih« štokavskih ikavskih govora jer istraživanje mjesnih govora uvijek zahtijeva novu analizu na novoj razini. Planiram u budućnosti rezultate tih istraživanja objediniti i objaviti knjigu. Potom imam namjeru sastaviti rječnik, za početak govora Liča u suradnji s Draženom Starčevićem, najavljuje dr. sc. Mirjana Crnić Novosel.

Već na dodiplomskom studiju poželjela sam istražiti govor svojih djedova - Mirjana Crnić Novosel

tljivosti i